BARAZA LA WAWAKILISHI ZANZIBAR

Simu Nam. + 255 24 2230602/1
Fax Nam. + 255 24 2230215
Tovuti: www.zanzibarassembly.go.tz

SANDUKU LA BARUA 902,
ZANZIBAR
Barua Pepe: zahore@zanlink.com

HOTUBA YA MAONI YA KAMATI YA MIFUGO, UTALII, UWEZESHAJI NA HABARI YA BARAZA LA WAWAKILISHI, KUHUSU MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA YA KAZI, UWEZESHAJI, WAZEE, VIJANA, WANAWAKE NA WATOTO

UTANGULIZI

Mheshimiwa. Spika,

Kwanza kabisa naomba kuchukuwa fursa hii kumshukuru M/mungu, kwa ukarimu wake wa kutupa uhai, afya njema na nguvu, tukaweza kukutana tena katika Chombo hichi muhimu katika nchi yetu kwa lengo la kuwawakilisha wananchi wa Zanzibar. Kutokana na kuelewa umuhimu wa vitu hivi nasema ALHAMDULILLAH.

Vile vile, Napenda kuendeleza ukarimu wa kuwashukuru wale wote waliochangia kwa namna moja au nyengine katika kufanikisha kazi hii, ambayo natarajia kuiwasilisha kwenu katika muda mfupi ujao. Lakini kabla sijafanya kazi hiyo kwa niaba ya Kamati ya Mifugo, Utalii, Uwezeshaji na Habari, naomba niwatambue kwa majina.

Kwanza kabisa nawashukuru na kuwapongeza wananchi wa Jimbo la Kijitoupele kwa kuniamini na kunipa ridhaa ya kuwatumikia nikiwa kama Mwakilishi wao katika kipindi cha miaka mitano ijayo. Nawaahidi nitawapatia utumishi uliotukuka na nitawatumikia kwa nguvu zangu zote. Lakini pia, kwa heshima kubwa nikushukuru wewe Mheshimiwa. Spika, kwa kuniteuwa mimi kuwa Mjumbe wa Kamati hii, na hatimae kupata nafasi ya kuchaguliwa kuwa Mwenyekiti wa Kamati.

Mheshimiwa Spika,

Baada ya shukrani na pongezi, sasa naomba kwa ruhusa yako niingie katika maudhui ya taarifa hii, kwa kuwa kazi ya Kamati ya Kufanya mapitio ya Makadirio ya Wizara kabla hayajapitishwa na Baraza zima, ni kazi ya kikanuni, hivyo kuna haja ya msingi ya kuhakikisha kwamba inafanywa kwa kufuata taratibu zote zilizowekwa na Kanuni za Baraza la Wawakilishi.

Naomba nilihakikishie Baraza hili tukufu kwamba kazi tumeifanya kwa umakini mkubwa na kwa uadilifu wa hali ya juu, ingawa Mheshimiwa. Spika, kulikuwa na Changamoto kubwa ya muda.

Mheshimiwa Spika,

Katika suala la muda ambalo limekwenda sambamba na upya wa Kamati, kwa kuwa sote tunaelewa kwamba mambo yamekwenda kwa haraka sana, hivyo, Kamati hazikupata fursa ya

kuzikagua Wizara na Taasisi zake ili kuweza kujiridhisha na utendaji wao wa kazi kabla ya kuidhinisha matumizi mapya ya mwaka unaokuja. Vile vile, Kamati hazikupata muda wa kujiridhisha ni kwa kiasi gani Bajeti ya mwaka unaomalizika (2015/2016), ilifanyiwa kazi ipasavyo, hali iliyopelekea Kamati kudhani kwamba mambo yalikwenda sawa kama yalivyopangwa lakini ukweli utabakia kwa watendaji wa Wizara hizo.

Mheshimiwa Spika,

Nia na madhumuni ya kutaja changamoto hii ni kutaka kuwafanya Wajumbe wa Baraza hili waelewe kwamba, Kamati pamoja na upya wake na muda kuwa mdogo, lakini imefanya kazi yake kwa ufanisi mkubwa.

Mheshimiwa Spika,

Wizara ya Kazi, Uwezeshaji, Wazee, Vijana, Wanawake na Watoto ni miongoni mwa Wizara muhimu katika nchi yetu kwa kuwa ndio Wizara inayoisimamia jamii nzima, kuanzia kwa mama zetu, watoto wetu, vijana wetu na wazee wetu. Kwa lugha nzuri tunaweza kusema hii ndio "**WIZARA MLEZI**".

Vile vile, Wizara hii ndiyo inayosimamia maswala muhimu ya ajira zetu nchini, pamoja na kuwawezesha wananchi kuishi katika maisha bora na yenye hadhi.

Hata hivyo, **Mheshimiwa Spika,** Nichukuwe fursa hii kutoa masikitiko ya Kamati kwa Serikali. Licha ya ukweli kwamba Wizara hii ndiyo inayosimamia jamii nzima, nikiwemo mimi na wewe **Mheshimiwa Spika**, lakini bajeti inayotengwa kwa Wizara hii ni ndogo sana. Hali inayopelekea kuwa na changamoto zisizokwisha. Zaidi ya hilo, pia uingizwaji wa fedha zilizotengwa kwa mwaka, nao pia hauridhishi hata kidogo.

Katika kulifafanua suala hili, **Mheshimiwa. Spika,** katika Mwaka wa fedha 2015/2016, Wizara ilipangiwa kutumia Shilingi **7,015,100,000 (Bilioni Saba, Kumi na tano milioni na laki moja)**kati ya hizo **5,351,700,000 (Bilioni Tano, Mia tatu hamsini na moja milioni na laki saba)**ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na **1,663,400,000 (Bilioni moja, mia sita sitini na tatu milioni na laki nne)**ni kwa ajili ya miradi ya maendeleo, ambapo hadi kufikia mwezi Mei, 2016 wakati Kamati inakutana na Wizara kujadili Makadirio ya mwaka 2016/2017 ni jumla ya shilingi **3,223,401,120 (Bilioni Tatu, mia mbili ishirini na tatu milioni, laki nne na elfu moja mia moja na ishirini)** sawa na asilimia **46%** tu ya makadirio yote ndizo zilizopatikana.

Mheshimiwa. Spika,

Katika hali kama hii, Kamati inajiuliza suala la uwezeshaji wananchi kiuchumi litawezekana vipi? Maswala kama ya mikopo kwa Vikundi vya Wanawake, gharama za kuwalipa wazee, gharama za kuwasaidia watoto na wanawake dhidi ya vitendo vya udhalilishaji, ikiwemo kufuatilia kesi hizo sehemu mbali mbali za nchi yetu, uwezeshaji wa vijana ili waweze kupata nguvu za kujiendeleza kiuchumi kwa kuwapatia vitendea kazi vitakavyowawezesha kujiajiri wenyewe, na mengineyo, yote yanahitaji kuwa na fedha za kutosha.

Hivyo basi, **Mheshimiwa Spika.** Naomba nitoe ombi maalum kwa Serikali, kuitazama Wizara hii, kwa jicho la huruma na kuipa kipaumbele wakati wa kutenga fedha kwa ajili ya uendeshaji wa Wizara za Serikali, kwa kuwa hapa ndipo wananchi hasa walipo. Sisi sote tunao watoto, vijana na wanawake katika majumba yetu, na wote wanahitaji kuendelezwa, lakini pia, sisi sote itafika wakati tutakuwa Wazee na tutahitaji Wizara hii itusaidie kuendesha maisha yetu.

Mheshimiwa Spika,

Baada ya kutoa tathmini ya Wizara hii, sasa nijielekeze katika kujadili mambo mbali mbali yaliyojitokeza wakati wa majadiliano ya mapendekezo ya Makadirio ya Matumizi na makusanyo ya Mwaka 2016/2017, yaliyofanyika baina ya Kamati na Wizara hii. Baadhi ya mambo hayo ni kama ifuatavyo:

VIPAUMBELE VYA WIZARA

Mheshimiwa Spika,

Katika kutekeleza majukumu ya Wizara ili kufikia malengo iliyojiwekea kwa mwaka, Wizara ya Kazi, Uwezeshaji, Wazee, Vijana, Wanawake na Watoto imejiwekea vipaumbele vyake, ambavyo ndivyo vitakavyoiwezesha kuweza kutumia rasilimali zake kwa mipango itakayokuwa imara na yenye kufikia malengo. Vipaumbele hivyo vitaiwezesha Wizara kuweza kuzigawa rasilimali walizonazo, katika kutekeleza mambo muhimu kwanza kabla ya mengine ambayo yatakuwa na umuhimu mdogo kwa wakati husika.

Mheshimiwa Spika,

Wizara kwa mwaka wa fedha 2016/2017, imejiwekea vipaumbele kumi (10), kwa ruhusa yako **Mheshimiwa Spika,** naomba nivitaje baadhi ya hivyo; Kusimamia utekelezaji wa Mpango wa Ajira kwa Vijana, Kusimamia utekelezaji wa Sera, Sheria na Mipango inayohusu wazee, vijana, wanawake na Watoto, kupanua programu za uwezeshaji wananchi kiuchumi, kuimarisha mfumo wa uratibu na usimamizi wa programu za hifadhi ya wazee, kusimamia mageuzi ya mfumo wa ushirika na kuimarisha uwezo wa vyama vya ushirika katika uzalishaji na utoaji wa huduma n.k.

Mheshimiwa Spika,

Kamati inapongeza suala zima la kuwa na vipaumbele vya Wizara, kwa kuwa ni njia pekee ya kuiwezesha kufikia malengo kwa urahisi na kuwa na ufanisi wa kuendesha mambo yao, hata hivyo, **Mheshimiwa Spika,** Maoni ya Kamati ni kuwa vipaumbele kumi ni vingi sana, na tunaishauri Wizara ijiwekee vipaumbele kidogo ambavyo itakuwa rahisi kuvifanyia kazi kwa kutumia rasilimali ndogo iliyopo.

Katika kutekeleza hili, Kamati inaishauri Wizara kuchagua mambo ya msingi ambayo yanahitaji kufanyiwa kazi kwa haraka, ili kuyawekea kipaumbele. Kwa mfano suala zima la udhalilishaji wa Wanawake na watoto, kwa kujiwekea mkakati wa makusudi wa kutafuta suluhisho la matatizo hayo, kwa kuwa na sheria ya Kuzuia udhalilishaji, kupendekeza marekebisho ya Sheria za sasa n.k

SUALA LA AJIRA

Mheshimiwa Spika,

Suala jengine ambalo liliibua Mjadala wakati wa Kikao cha Kamati na Wizara ni suala la Ajira nchini. Kwa kuwa ajira ni jambo la msingi na ni haki ya kila mwananchi kwa mujibu wa Katiba ya nchi, Kamati ilitaka kujua hali ikoje kwa sasa. Ni dhahiri kwamba, hii ni changamoto kubwa inayoikabili Serikali yetu, hasa ukizingatia kwamba idadi ya vijana wanaomaliza masomo katika vyuo mbali mbali nchini inaongezeka siku hadi siku.

Mheshimiwa Spika,

Kuna haja ya lazima kwa Serikali kufanya utaratibu wa makusudi wa kuandaa programu maalum ambazo zitawawezesha vijana kuweza kujiajiri wenyewe. Kwa mfano, Serikali, inaweza kuandaa programu zinazohusiana na maswala ya uvuvi, kilimo, uzalishaji wa bidhaa za viwandani n.k. Hata hivyo, **Mheshimiwa Spika,** hili halitaweza kufanikiwa ikiwa Serikali haitoweka utaratibu maalum wa kuwapatia vijana mafunzo maalum, vitendea kazi, mashine na mitaji ya kuendesha shughuli hizo. Suala hili linaweza kufanyika hata kwa njia ya mikopo yenye masharti nafuu.

Mheshimiwa Spika,

Vile vile, Kamati iliutaka uongozi wa Wizara kupitia Idara ya Kazi, kulisimamia kwa umakini na kwa karibu suala zima la ajira za Mahoteli ya Kitalii. Ni dhahiri kwamba, sote tunaelewa kwamba kumekuwa na malalamiko mengi na yasiyokwisha katika Hoteli mbali mbali kuhusiana na ajira wanazopatiwa vijana wetu. Suala la Mikataba ya Ajira limekuwa ni tatizo sugu ambalo linahitaji kufuatiliwa kwa karibu. Katika kulitatua suala hili Kamati imeitaka Wizara kuandaa vipindi vya Redio, TV na kutoa matangazo katika Magazeti, kwa lengo la kuwaelimisha wananchi suala la Mikataba mbali mbali ya ajira, ili kuepusha mivutano isiyokuwa ya lazima katika sehemu za kazi.

Mheshimiwa Spika,

Suala la Usalama katika sehemu za kazi pia ni suala muhimu katika kuhakikisha usalama wa wafanyakazi wakati wote wanapokuwa kazini. Hata hivyo, inaonekana muamko na uelewa wa wafanyakazi walio wengi kuhusu suala hili ni mdogo sana. Kamati inaiomba Wizara katika kukuza uelewa wa wananchi waandae utaratibu maalum wa kupita katika maeneo mbali mbali ya kazi, ili kuwapatia elimu wafanyakazi, lakini pia vipindi vya Redio na TV vinaweza kusaidia kwa kiasi kikubwa kwa yale maeneo ambayo vinaweza kusikika.

Kamati pia, inaiomba Serikali kuharakisha taratibu za kuandaa sera ya maswala ya usalama kazini, ambayo kwa sasa ipo katika ngazi ya Makatibu Wakuu. Tunaamini kwamba, sera hii itaweka mikakati madhubuti ya kuwalinda wafanyakazi wetu kwa lengo la kuweza kuongeza uzalishaji. Hata hivyo, Ili kuwa na Sera iliyokusanya maoni ya makundi mbali mbali ya Wananchi, tunaiomba Serikali kuwashirikisha wahusika wa kila sekta, ikiwemo na Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi katika hatua mbali mbali za uandaaji wa Sera hiyo, kwa ajili ya kupata maoni yao.

Mheshimiwa Spika,

Kamati pia inaiomba Serikali kuanzisha utaratibu wa kuwawekea bima maalum ya kazi wafanyakazi wake, ili kuweza kuwasaidia wakati wanapopatwa na majanga sehemu za kazi.

KUKUA KWA VITENDO VYA UDHALILISHAJI NA CHANGAMOTO YA KISHERIA

Mheshimiwa Spika,

Vitendo vya udhalilishaji wa watoto na wanawake vinavyofanywa na watu mbali mbali vimekuwa vikiongezeka kwa kasi sana. Jamii imekuwa ikishuhudia kukua kwa vitendo hivi siku hadi siku. Kutokana na ukweli huo, lawama nyingi zimekuwa zikielekezwa kwa Serikali kwamba inashindwa kusimamia ipasavyo suala hili lakini pia lawama zinaelekezwa kwa muhimili wa Mahakama kwamba kesi zinazowasilishwa Mahakamani hazitolewi hukumu ipasavyo.

Kamati kwa kuliona hili, imeona ipo haja ya kujadiliana kwa kina na Wizara husika, ambapo iligundulika kwamba changamoto zinazolikabili tatizo hili ni nyingi, zikiwemo uelewa wa jamii kuhusu maswala ya kisheria na uendeshaji wa kesi, changamoto ya kuwapata mashahidi, lakini kubwa zaidi ni Changamoto ya uwepo wa Sheria inayohusiana moja kwa moja na maswala ya Udhalilishaji.

Mheshimiwa. Spika, ni vyema ikafahamika kwamba, kwa sasa, maswala ya udhalilishaji yanapojitokeza yanasimamiwa na Sheria mbali mbali zikiwemo; Sheria ya Makosa ya Jinai (Penal Act) Namba 6, 2004, Sheria ya Mwenendo wa Makosa ya Jinai *(Criminal Procedure Act)* Namba 7, 2004, Sheria ya Ushahidi Sura ya 5 *(Evidence Act CAP 5)* n.k.

Mheshimiwa Spika,

Wizara ya Kazi, Uwezeshaji, Wazee, Vijana, Wanawake na Watoto ikiwa kama msimamizi mkuu wa maswala ya udhalilishaji wa wanawake na watoto haina mamlaka juu ya utekelezaji wa Sheria zote hizi tatu, na badala yake usimamizi wa Sheria hizi uko katika Taasisi tofauti zikiwemo Afisi ya Mkurugenzi wa Mashtaka, ambayo ipo chini ya Ofisi ya Rais, Katiba, Sheria na Utumishi wa Umma, Jeshi la Polisi ambalo lipo chini ya Wizara ya Mambo ya Ndani, hali inayopelekea kuleta ugumu kwa Wizara ya Kazi, Uwezeshaji, Wazee, Vijana, Wanawake na Watoto katika kusimamia utekelezaji wa sheria hizi.

Mheshimiwa Spika, Kamati pamoja na Wizara imeona ni vyema, ikatungwa Sheria mpya ambayo itakusanya kwa pamoja utaratibu mzima wa kushughulikia maswala ya udhalilishaji ambayo utekelezaji wake utakuwa chini ya Wizara ya Kazi, Uwezeshaji, Wazee, Vijana, Wanawake na Watoto. Kamati imeshauri Wizara kwa kufuata taratibu zilizopo Serikalini, kuandaa Rasimu ya Sheria hiyo ili iweze kujadiliwa na hatimaye kupitishwa na Baraza la Wawakilishi.

Hata hivyo, Kamati pia inaishauri Wizara kufanya utafiti wa kina utakaowezesha kukusanya kwa pamoja, maeneo yote ya kisheria ambayo yanaonekana yanaleta ugumu katika kushughulikia suala zima la kupunguza vitendo vya udhalilishaji wa kijinsia na kusababisha ucheleweshaji wa

kesi hizo. Maeneo hayo kwa pamoja yawasilishwe kwa Tume ya Kurekebisha Sheria kwa lengo la kufanyiwa kufanyiwa mapitio upya ya Sheria husika.

Sheria ya Ushahidi Sura ya 5 *(Evidence Act CAP 5)*

Mheshimiwa Spika, kwa umuhimu wa pekee naomba nizungumzie suala hili. **Mheshimiwa Spika,** Kamati imebaini kwamba, Sheria hii ina nafasi kubwa sana katika utaratibu mzima wa kuendesha kesi za jinai. Hata hivyo, kutokana na ukweli kwamba Sheria hii ni ya muda mrefu, bila ya shaka itakuwa imepitwa na wakati. **Mheshimiwa Spika**, Baraza lako tukufu litakumbuka kwamba siku ya tarehe 27/05/2016 Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu, alikiri ndani ya Baraza hili wakati alipokuwa akitoa majibu ya nyongeza kwa swali lililoulizwa kwa Wizara ya Kazi, Uwezeshaji, Wazee, Vijana, Wanawake na Watoto kwamba sheria hii imepitwa na wakati. Mheshimiwa Spika, kwa ruhusa yako naomba ninukuu maneno ya Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu kama ifuatavyo:

> ***"…ni vyema kwanza Waheshimiwa Wajumbe wakatambua Sheria ya Ushahidi ambayo inaongoza sasa hivi ni ya mwaka 1917, mwakani inatimia umri wa miaka mia moja. Kwa hiyo kuna mambo mengi ambayo yametokea katikati hapa ambayo inabidi sheria ile sasa ifanyiwe mabadiliko…."***

Mheshimiwa Spika, kama tunavyojuwa ***"hakuna hukumu bila ya ushahidi",*** hivyo, tujiulize Mahakama zetu zinawezaje kufikia hatua ya kutenda haki ikiwa Sheria inayotumiwa imepitwa na wakati kiasi hiki? **Mhesimiwa Spika,** Kamati inaamini kwamba wakati umefika wakati kuwa na Sheria ya Ushahidi inayoendana na mazingira ya nchi yetu na maendeleo ya teknolojia. Mheshimiwa Spika, kwa kuwa Serikali inalijuwa suala hili na tayari Sheria hii imeanza kufanyiwa mapitio muda mrefu sasa, Kamati inaitaka Serikali kuwasilisha Mswada wa Marekebisho ya Sheria hii katika Mkutano wa tatu wa Baraza la Tisa la Wawakilishi kwa ajili ya kusomwa kwa mara ya kwanza.

Kwa kufanya hivi, tunaweza kusaidia kupunguza kwa kiasi kikubwa matatizo ya udhalilishaji nchini.

MAJENGO YA WIZARA

Afisi Kuu Unguja:

Mheshimiwa. Spika, Wizara inakabiliwa na Changamoto ya maeneo ya kufanyia kazi, ambapo jengo la Wizara ni finyu sana. Vyumba vya Ofisi ni kidogo, hali inayopelekea watendaji kutumia ofisi za jumla na kupata usumbufu wakati wa kutekeleza majukumu yao.

Afi kuu Pemba: Mheshimiwa. Spika, changamoto ya Jengo la Ofisi kwa upande wa Pemba ni kubwa, ambapo zaidi ya miaka mitano sasa Wizara inatumia jengo la kukodi. Jengo linalotumika ni jengo la Benki ya NMB ya zamani ambalo Wizara imekodi kwa gharama ya **shilingi milioni ishirini na mbili na laki mbili (22,200,000)** kwa mwaka. **Mheshimiwa. Spika,** fedha hizi ni nyingi

sana, ambapo kwa miaka mitano Wizara inatumia zaidi ya **milioni 100** kwa ajili ya kodi ya jengo hilo.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa tayari Wizara imeshapatiwa kiwanja cha ujenzi wa Ofisi katika maeneo ya Gombani Pemba, na tayari tenda ya kumtafuta mkandarasi ilishatoka, Kamati inaiomba Wizara ya Fedha na Mipango ambayo ndiyo inayosimamia ujenzi huo, kufanya jitihada za makusudi kuanza ujenzi haraka iwezekanavyo, ili kupunguza gharama za kukodi majengo kwa fedha nyingi.

Mheshimiwa Spika, sote tunaelewa kwamba miradi karibu yote ya Serikali inasimamiwa na Wizara ya fedha jambo ambalo linachangia kwa kiasi kikubwa kuchelewesha miradi ya maendeleo. Kamati yangu inajiuliza hii Wizara ya Fedha na Mipango ina watumishi kiasi gani kuweza kusimamia kila mradi ukiachilia ile miradi mikubwa ya kitaifa, mpaka hii miradi ya ujenzi inayosimamiwa na Wizara husika.

Kutokana na hali hiyo, Kamati yangu inaishauri Serikali kwa hii miradi midogo iliyomo kwenye Wizara moja moja ni vyema ikasimamiwa na taasisi husika ili kuifanya iende kwa haraka na iweze kumalizwa kwa wakati. Kinyume na hivyo ikiwa tabia hii ya miradi yote kuwa inasimamiwa na Wizara ya Fedha na Mipango maana yake tunachagua kwenda kwa mwendo wa pole kitu ambacho kwa sasa kimepitwa na wakati.

Jengo la Wazee - Limbani:

Mheshimiwa Spika, hili ni jengo la wazee wanaohudumikiwa na Serikali, lililopo Limbani - Pemba, ambapo kwa sasa linafanyiwa ukarabati na Wazee hao wamehamishiwa sehemu nyengine kutokana na ubovu iliyokuwa nao. Kwa taarifa ilizozipata Kamati kutoka kwa uongozi wa Wizara kwamba, jengo limeshafanyiwa ukarabati kwa asilimia kubwa, limeshawekwa plasta, limeezekwa upya, limeshawekwa milango na madirisha, bado choo na banda la kupikia. Hivyo basi, Kamati inaitaka Wizara kuhakikisha kwamba ujenzi huo unamalizika haraka iwezekanavyo na kuwarejesha wazee kuendelea kuishi katika maeneo yaliyo salama kwa afya zao.

Mahakama ya Watoto - PEMBA:

Mheshimiwa Spika, kama inavyoeleweka kwamba katika kuhakikisha kwamba haki na usalama wa watoto unalindwa katika ngazi zote za kitaifa na kimataifa, kumekuwa na haja ya makusudi ya kuanzisha Mahakama za Watoto ambazo zitawawezesha watoto kupata haki zao kiurahisi na kujihisi wapo katika mikono salama.

Kwa upande wa Unguja, Mahakama ya watoto imeshaanzishwa na inaendelea na kazi zake, hata hivyo, kwa upande wa Pemba, jengo ambalo lilitarajiwa kuwa ni sehemu ya Mahakama kama hiyo, bado linafanyiwa matengenezo, halijakamilika. Kwa kuwa, vifaa vya kuanzisha Mahakama hiyo vipo, Maafisa wameshapatiwa mafunzo husika, tunaiomba Serikali kupitia uongozi wa Mahakama Pemba, kufanya haraka ya kulikamilisha jengo hilo, ili shughuli za kuendesha kesi za watoto ziendelee kama ilivyo kwa Upande wa Unguja.

Kwa kuwa, kukosekana kwa jengo hilo, kunapelekea kesi za watoto kusikilizwa katika Mahakama za kawaida, jambo ambalo linaonekana kuongeza hofu ya watoto wakati wa kuendesha kesi hizo hali inayopelekea kukosekana kwa haki za watoto wengi.

PENSHENI YA JAMII

Mheshimiwa Spika,

Hii ni aina ya mafao ambayo anatakiwa kupata kila mtu kama ni haki ya msingi pindi anapofikia umri wa miaka 70 na kuendelea. Wazee ambao watakuwa na sifa hiyo, wanatakiwa kupata malipo ambayo yatawasidia kujikimu na maisha yao ya kila siku.

Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia Wizara ya Kazi, Uwezeshaji, Wazee, Vijana, Wanawake na Watoto, imeamua kuanzisha utaratibu wa kutoa aina hii ya pensheni kwa wananchi wake. Kamati inatoa pongezi za dhati kwa Serikali, pamoja na kutoa tahadhari ifuatayo;

Mheshimiwa Spika,

Utaratibu wa sasa wa kuwatambua wazee waliofikia umri uliotajwa hapo juu, ni kwa kutumia vielelezo mbali mbali kama vyeti vya kuzaliwa, vitambulisho vya kusafiria, kwa kutaja matukio mbali mbali yaliyotokea hapo zamani n.k, Kamati inaishauri Wizara kuwa na usimamizi mzuri katika suala hili, ili kuhakikisha kwamba hakuna mtu anayestahiki kupata pensheni hii ambaye ataachwa bila ya kuorodheshwa. Na vile vile, usajili wa wazee hawa uwe unafanyiwa mapitio angalau kila baada ya miezi sita ili kuepusha kuja kuwa na Wazee hewa, hasa ukizingatia kwamba utaratibu wa kupokea fedha kwa sasa unaweza kufanywa kwa kupitia wadhamini wa wazee husika. Hivyo basi, kuna uwezekano mkubwa Mzee akawa ameshafariki, lakini mdhamini wake akawa anaendelea kupokea fedha hizo.

Mheshimiwa Spika,

Kamati pia inapenda kutoa tahadhari kuhusu suala la ugawaji fedha, kwamba uendelee kufanywa na Maafisa wa Wizara ili kuepusha udanganyifu. Suala la vituo vya ugawaji wa fedha ambavyo kwa sasa vipo 47 kwa Unguja na Pemba, Kamati inashauri idadi hiyo iongezeke, kulingana na ongezeko la usajili wa Wazee.

Mheshimiwa Spika,

Kamati pia, inaitaka Wizara kutoa elimu kwa Wananchi kuhusiana na suala hili la pensheni ya jamii, ambalo linaonekana ni jipya na ambalo limezua maswali mengi sana miongoni mwa jamii yetu. Kupitia elimu hiyo wananchi watapata uelewa na pia itapunguza malalamiko ya wananchi.

SUALA LA KUWAWEZESHA WANANCHI

Mheshimiwa Spika,

Katika suala hili, Serikali kupitia Wizara hii, imejiwekea mikakati mbali mbali ikiwemo kuwapatia wananchi mikopo nafuu, kuanzisha vituo vya kuwalea wajasiriamali (ambapo wajasiriamali

husajiliwa na kupatiwa mafunzo mbali mbali kama ya usarifu wa matunda, maziwa, jinsi ya kutengeneza bidhaa kama sabuni n.k), pia kuwapatia vifaa vya kazi mfano mashine za kazi. Vile vile, Wizara imeanzisha Kituo cha Barefoot, ambapo mafunzo ya kutumia vifaa vya umeme wa jua yanatolewa kwa akina mama ambao wanatoka maeneo ambayo yanatumia umeme wa jua, baada ya kumaliza mafunzo hayo, kinamama hao wanapatiwa nyenzo za kutengenezea kwa lengo la kujiajiri kama mafundi wa umeme panapotokezea hitilafu.

Mheshimiwa Spika,

Kamati inapongeza hatua zilizofikiwa na Wizara katika kuwawezesha wananchi kiuchumi na kuweza kujikwamua na umasikini. Hata hivyo, Kamati inaitaka Wizara kuwa na utaratibu maalum wa kufuatilia na kuhakikisha kwamba, mafunzo pamoja na vifaa vinavyotolewa kwa wahitimu vinatumika kwa ajili ya kuleta tija na kufikia malengo ya kuondoa umaskini.

Mheshimiwa Spika,

Ni jukumu la Wizara, kufuatilia kwa ukaribu, wale wote wanaopata mikopo ili kuhakikisha mikopo hiyo haitumiki kinyume na makusudio, lakini pia kuhakikisha inazalishiwa na hatimaye inalipwa, ili kuiwezesha miradi hii iwe endelevu.

Kwa upande wa wahitimu wa ujasiriamali, Wizara iwe na utaratibu wa kuajiri Watu maalum, kwa mfano, kuwaajiri wanafunzi ambao wanamaliza vyuo vikuu katika fani ya Biashara, ambao watatumika kuwasimamia na kuwaelekeza wajasiriamali waliomaliza mafunzo yao, ili kuweza kuendeleza biashara zao na hatimaye kuweza kuzalisha kwa faida. Wasimamizi hawa pia watawasaidia wajasiriamali hao, wakati wanapokwama na kuonekana kukata tamaa ya kwenda mbele.

BAJETI YA WIZARA 2016/2017

Mheshimiwa Spika,

Kwa ujumla Wizara ya Kazi, Uwezeshaji, Wazee, Vijana, Wanawake na Watoto imepangiwa kukusanya jumla ya shilingi **487,400,000 (Mia nne na thamanini na saba milioni na laki nne)**kwa mwaka **2016/2017**, mapato ambayo yatakusanywa kupitia vyanzo mbali mbali vya Wizara, kwa mfano ada ya ukaguzi wa maeneo ya kazi, ada ya uandikishaji vyama vya ushirika, ada ya ukaguzi wa Mikataba ya Ajira nje ya nchi, n.k. Kamati inaliomba Baraza hili tukufu kuidhinisha makusanyo hayo na inatoa wito kwa Wizara kuweza kubuni vyanzo vipya vya mapato ili kujiongezea makusanyo, lakini pia kuwa na mbinu madhubuti za kuzuia uvujaji wa mapato katika sehemu za makusanyo. Miongoni mwa mbinu hizo ni kufanya malipo kwa njia ya benki, badala ya kupokea kwa mikono.

Vile vile, Wizara inaomba kuidhinishiwa matumizi ya shilingi **12,104,460,000 (Kumi na mbili bilioni, mia moja na nne milioni, laki nne na sitini elfu)**kwa mwaka **2016/2017,** ambapo kwa upande wa matumizi mengineyo ya Wizara (OC) ni shilingi **8,097,500,000 (Bilioni nane, tisini na saba milioni na laki tano)**ni matumizi ya kazi za kawaida, (kati ya hizo **bilioni 6.5** kwa ajili ya

pensheni ya wazee na **bilioni 1.5** kwa ajili ya matumizi ya Wizara), na shilingi **2,241,000,000** (**Bilioni mbili na mia mbili arobaini na moja milioni)** ni kwa ajili ya mishahara, maposho maalum na Mchango wa Mfuko wa Hifadhi ya Jamii.

Na kwa upande wa kazi za Maendeleo ni jumla ya shilingi, **1,065,960,000 (Bilioni moja, sitini na tano milioni, laki tisa na sitini elfu)**ambazo zimepangwa kutolewa na washirika wa maendeleo na shilingi **700,000,000** (**Milioni mia saba)** ni mchango wa SMZ. **Mheshimiwa Spika,** Kamati inaliomba Baraza kuidhinisha matumizi ya fedha hizo kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

Hata hivyo, **Mheshimiwa Spika,** Kamati inaomba kutoa masikitiko yake kwa Serikali kupitia Wizara ya fedha, kwamba kwa tathmini ya Kamati iliyoifanya ni kwamba zaidi ya asilimia **60%** ya bajeti hii ya Wizara ni mishahara na maposho. Vile vile, fedha za maendeleo, ambazo ni mchango wa SMZ ni kidogo sana, **milioni 700** tu. Hivyo basi, kupitia Baraza hili tukufu nimuombe Mheshimiwa. Waziri wa Fedha na Mipango, kwamba hicho kidogo ambacho Wizara imepangiwa kupata, basi ni nyema wakaingiziwa kwa wakati ili waweze kutekeleza malengo waliyojiwekea. Lakini pia kwa mwaka wa fedha 2017/2018, tunaiomba Serikali kuongeza zaidi ukomo wa bajeti ya Wizara hii ili iweze kuwa na bajeti inayoiwezesha kutekeleza kazi zake ipasavyo.

Mheshimiwa Spika,

Wizara hii inasimamia utekelezaji wa Programu kuu tano, ambazo ni **Programu Kuu ya Q0101** (uwezeshaji Wananchi Kiuchumi), **Programu Kuu Q0102** (kukuza usawa wa Kijinsia na uendelezaji wanawake), **Programu Kuu Q0103** (kuimarisha huduma za Ustawi), **Programu Kuu Q0104** (Uongozi na Mipango ya Kazi, Uwezeshaji, Wazee, Vijana, Wanawake na Watoto) na **Programu Kuu Q0105** (Kuratibu Uzalishaji, Upatikanaji wa Ajira za Staha na Usimamizi wa Utekelezaji wa Sheria), na kila programu Kuu ina programu zake ndogo.

Mheshimiwa Spika,

Kamati ilipitisha Makadirio kwa Programu hizi zote pamoja na programu zake ndogo, hata hivyo kulikuwa na makosa ya uandishi katika **Programu Kuu ya tano (Q0105),** ambayo ilitakiwa kuwa na programu ndogo tatu, lakini badala yake katika mswada wa makadirio ulioletwa na Wizara ya Fedha na Mipango, ilionekana kuwa na Programu ndogo 1. Hata hivyo, baada ya kupata ufafanuzi kutoka kwa Wizara husika na Afisa bajeti kutoka Wizara ya Fedha na Mipango, Kamati ilijiridhisha kuwa program ndogo za Programu Kuu ya Tano ni tatu, na fedha zake ni kama ifuatavyo:

Programu Kuu QO105 Uratibu wa uzalishaji, Upatikanaji wa Ajira za Staha na usimamizi wa Utekelezaji wa Sheria za kazi. Jumla ya Programu kuu ni shilingi **129, 201,000** badala ya **28,877,000** kama inavyoonekana katika mswada wa makadirio. Pia, Programu hii ina program ndogo tatu ambazo ni:

1. Q010501: Ukuzaji na upatikanaji wa Ajira za Staha, jumla ya shilingi **29,512,000**

2. Q010502: Usimamizi wa Viwango vya kazi vya Kimataifa na majadiliano ya pamoja, jumla ya silingi **37,339,000**

3. Q010503: Usimamizi wa Usalama na Afya Kazini, jumla ya shilingi **62,350,000**

Mheshimiwa Spika,

Mwisho kabisa naomba kuchukua fursa hii kuwashukuru Wajumbe wa Kamati kwa mashirikiano yao waliyonipa kuanzia mwanzo hadi mwisho wa kazi hii. kwa ruhsa yako naomba niwatambue kwa majina kama ifuatavyo:

1. Mhe. Ali Suleiman Ali (Shihata) - Mwenyekiti
2. Mhe. Salha Mohammed Mwin'juma - Makamo Mwenyekiti
3. Mhe. Asha Abdalla Mussa - Mjumbe
4. Mhe. Maryam Thani Juma - Mjumbe
5. Mhe. Zaina Abdalla Salum - Mjumbe
6. Mhe. Hassan Khamis Hafidh - Mjumbe
7. Mhe. Jaku Hashim Ayoub - Mjumbe
8. Mhe. Mussa Foum Mussa - Mjumbe
9. Mhe. Suleiman Makame Ali - Mjumbe
10. Ndg. Latifa Saleh Suleiman - Katibu; na
11. Ndg. Makame Salim Ali - Katibu

Nimalizie kwa kuwashukuru Wajumbe wote wa Baraza la Wawakilishi kwa kunisikiliza kwa umakini na kwa utulivu mkubwa, pamoja na Mheshimiwa Waziri wa Wizara ya Kazi, Uwezeshaji, Wazee, Vijana, Wanawake na Watoto, Katibu Mkuu, Naibu Katibu Mkuu na watendaji wote wa Wizara hii, kwa mashirikiano yao.

Mheshimiwa Spika,

Nimalizie kwa kusema, kwa niaba ya Kamati ya Mifugo, Utalii, Uwezeshaji na Habari naunga mkono hoja hii ya Makadirio ya mapato na matumizi ya Wizara ya Kazi, Uwezeshaji, Wazee, Vijana, Wanawake na Watoto kwa mwaka 2016/2017.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha.

……………………………………

Ali Suleiman Ali (SHIHATA)
Mwenyekiti,
Kamati ya Mifugo, Utalii, Uwezeshaji na Habari,
Baraza la Wawakilishi,
Zanzibar.